

Heti Monitor

2003. november 17 – november 23.

Budapest

©ICEG Európai Központ

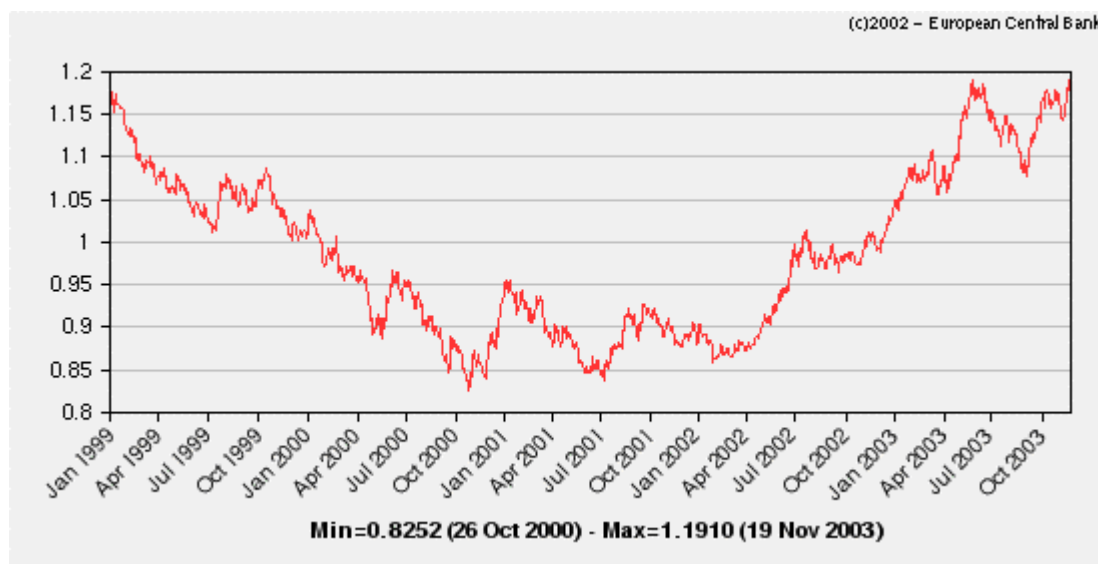
TARTALOM

<i>Tartalom</i> _____	2
<i>I. Gyengélkedő dollár, erős euró – következmények a kelet-európai országok számára</i> __	3
<i>II. MNB: inflációs célok és előrejelzések 2004-2005</i> _____	6
<i>III. A közigazgatási reform és a kistérségi társulások</i> _____	9
<i>IV. A szeptemberi külkereskedelmi mérleg alakulása az Európai Unióban</i> _____	12

I. GYENGÉLKEDŐ DOLLÁR, ERŐS EURÓ – KÖVETKEZMÉNYEK A KELET-EURÓPAI ORSZÁGOK SZÁMÁRA

Az elemzés apropóját az a hír szolgáltatja, miszerint az euró árfolyama a dollárral szemben a múlt hét során rekordmagasságot ért el: megközelítette az 1,2 dollár/euró szintet. Jóllehet egy-egy csúcsdöntés általános figyelmet kelt, előbb-utóbb minden rekord megdől. Az erőteljes kilengések idővel elmúlnak, az élet pedig megy tovább. Ugyanakkor az

euró-dollár árfolyam alakulása mögött olyan okok, tényezők húzódnak meg, melyek befolyásolják az árfolyam hosszú távú trendjét. E fejlemények fényében a friss árfolyam adatok nem is lesznek túl meglepőek. Mivel Európa kulcsvalutájának árfolyama régióink gazdaságaira is jelentős hatással van, érdemes kissé közelebbről is megvizsgálni e mélyebb tendenciákat.

Az EKB-tól kölcsönzött grafikonon jól látszik, hogy az euró gyakorlatilag idén ősszel érte el ismét a bevezetésekor jegyzett árfolyamát. 1999-2000 során folyamatosan esett a közös valuta, melynek fő oka az ekkoriban szárnyaló amerikai, és gyengébben teljesítő európai gazdaság volt. Ezután olyan felértékelődés kezdődött, mely ismét a két gazdaság egymáshoz viszonyított teljesítményét tükrözi. Meddig tart ez a trend? Létezik-e valamilyen „egyensúlyi” árfolyam, mely hosszú távon érvényesül? Nem rendelkezünk olyan történelmi adatokkal, melyek alapján határozott választ adhatnánk e kérdésekre. Ezért a továbbiakban

csupán olyan tényezőket mutatunk be, melyek alkalmasak lehetnek az elmúlt (és következő) néhány hónap folyamatainak magyarázatára.

Gyenge dollár...

A jelenlegi árfolyam alakításában mindkét kulcsvaluta szerepet kap. A dollár gyengesége viszonylag régóta tart, és összefügg az amerikai gazdaság lassú újraéledésével. A portfolio.hu elemzése szerint az amerikai részvényindexek nyár eleje óta alig emelkedtek, ráadásul a húzóágazatok (IT és telekommunikáció) lassulása mellett inkább a defenzív papírok (pl. gyógyszeripar) árfolyama erősödik. E

folyamaton a kedvező őszi gazdasági adatok sem tudtak érdemben változtatni.

A közelmúltban több kifejezetten kellemetlen hír érkezett. Az első az elhúzódó kereskedelmi vita Kínával. A Bush-kormány a Kínával szembeni fokozódó kereskedelmi hiány mérséklése érdekében a Kínából érkező textilimport korlátozása mellett döntött. Kína erre szójavásárlások elhasztásával válaszolt, ami a szója és búza határidős árfolyamának erőteljes eséséhez is vezetett – a helyzet súlyosbodása nem zárható ki. Mindez olyan helyzetben történik, amikor a WTO végzése szabálytalannak ítélte az európai acéltermékekre kivetett védővámokat, és már 3 és fél éve törvénytelennek minősítette az amerikai exportra adott adókedvezményeket. Az EU válaszul – WTO felhatalmazással – 2004 márciusától 100%-osig terjedő büntetővámokat ró ki legalább évi 4 milliárd dollár értékű amerikai árura. Nem meglepő, tehát hogy Alan Greenspan Fed-elnök november 20-i beszédében a protekcionista tendenciák veszélyére hívta fel a figyelmet.

A második nehézség az USA vártnál gyengébb III. negyedéves fizetési mérlege: a tőkebeáramlás alulmúlta a várakozásokat. Szeptemberben mindössze 4 milliárd dollárt tett ki a külföldiek nettó állampapír-vásárlása az augusztusi 50 milliárd után. A harmadik probléma pedig az ismét fokozódó geopolitikai bizonytalanság: a múlt heti törökországi merénylet volt a dollár mélyrepülésének közvetlen kiváltója. Ilyen helyzetekben a befektetők jellemzően a biztos menedéknek tartott svájci frankhoz és az aranyhoz menekülnek.

Némi derűlátásra adhat okot, hogy a szeptemberi stagnálás után októberben a várt 0,2% helyett 0,4%-kal nőtt

a 10 amerikai makrogazdasági és részvénypiaci mutatóból összeállított „leading indicators” index, mely az amerikai gazdaság kilátásainak javulásáról tanúskodik.

Meddig marad gyenge a dollár? Amerikai elemzők szerint a 2004-es elnökválasztásra készülve a gazdaság felpörgetése egyre fontosabb Bush számára. Ehhez az alacsony árfolyam a külkereskedelmi mérleg és az exportversenyképesség javításán keresztül járulhat hozzá. Így – bár a jelenlegi árfolyamhoz képest bizonyára erősödni fog, – elképzelhető, hogy hosszabb távon mégis alulértékelt marad az euróhoz képest.

...erős euró

Az óceán innenső oldalán a monetáris politika vezetői nem mutatnak különösebb ellenállást az erős euróval szemben. Az Európai Központi Bank új elnöke, Jean-Claude Trichet november 6.-i sajtótájékoztatójában kifejtette, hogy az erős és stabil euró bizalmat teremt. Továbbá magas árfolyam mellett alacsonyan lehet tartani az inflációt, és a későbbiekben csökkenteni lehet az egyelőre változatlanul 2%-on hagyott kamatozatokat, ami élénkítheti a gazdaságot. Az inflációs érv annál inkább helytálló, mert 2004-ben monetáris expanzió és ebből következően magasabb infláció várható.

Ugyanakkor az erős euró sem okoz maradéktalan örömet. November 20-án jelent meg a III. negyedéves német GDP-statisztika, melyből az olvasható ki, hogy a német gazdaság exportvezérelt növekedési pályára áll rá. Míg a lakossági fogyasztás 0,6%-kal, a bruttó tőkefelhalmozás 0,8%-kal csökkent az előző negyedévhez képest, addig az export 3,2%-kal bővült – ez a korábbi várakozások kétszerese. Az EMU legnagyobb gazdaságát tehát

kedvezőtlenül érinthetik az euró-dollár árfolyam jelenlegi tendenciái.

Következmények régiókra nézve

A fenti folyamatok több csatornán keresztül befolyásolják a kelet-közép-európai gazdaságokat. Két alapvető hatást különíthetünk el. Közvetlen hatásként a gyenge dollár kedvezőtlenül érinti a dollár elszámolású exportot, ugyanakkor olcsóbbá teszi az importot – így a trend folytatódása esetén kedvezőbb áron történhet az olaj- és gázimport is. Ez a liberalizálódó villamos energia és gázpiacokon már közvetlenül is érvényesülhet a végső fogyasztóknál. Magyarországon a külkereskedelmi forgalom mintegy 14%-a folyik dollárban; a fő partnerek e viszonylatban az USA, Kanada, Japán, Kína. Ezen kívül a lengyel zloty árfolyama is kötődik a dollárhoz, így a lengyel-magyar kereskedelemben is

érezhető lehet az amerikai valuta árfolyamának alakulása.

A közvetett hatás az eurózóna, különösen Németország gazdasági teljesítményéhez kapcsolódik. A magyar gazdaság üzleti ciklusa kimutathatóan együtt mozog a németével, ráadásul Németország hazánk legnagyobb kereskedelmi partnere – ez a szomszédos országok többségében sincs másként. Ha az euró túl erős marad a dollárhoz képest, az fékezi a német kivitelt, amely jelenleg a fellendülés fő motorjának tűnik. Ez értelemszerűen visszafogná a német keresletet a magyar és környékbeli termékek iránt. Az exportvezérelt gazdasági növekedésnek kis, nyitott gazdaságokban nincs hosszú távon fenntartható alternatívája. Mivel az euró-dollár árfolyam közvetetten befolyásolja a kiviteli lehetőségeket, így a régió országainak növekedési potenciáljára is hatással van.

II. MNB: INFLÁCIÓS CÉLOK ÉS ELŐREJELZÉSEK 2004-2005

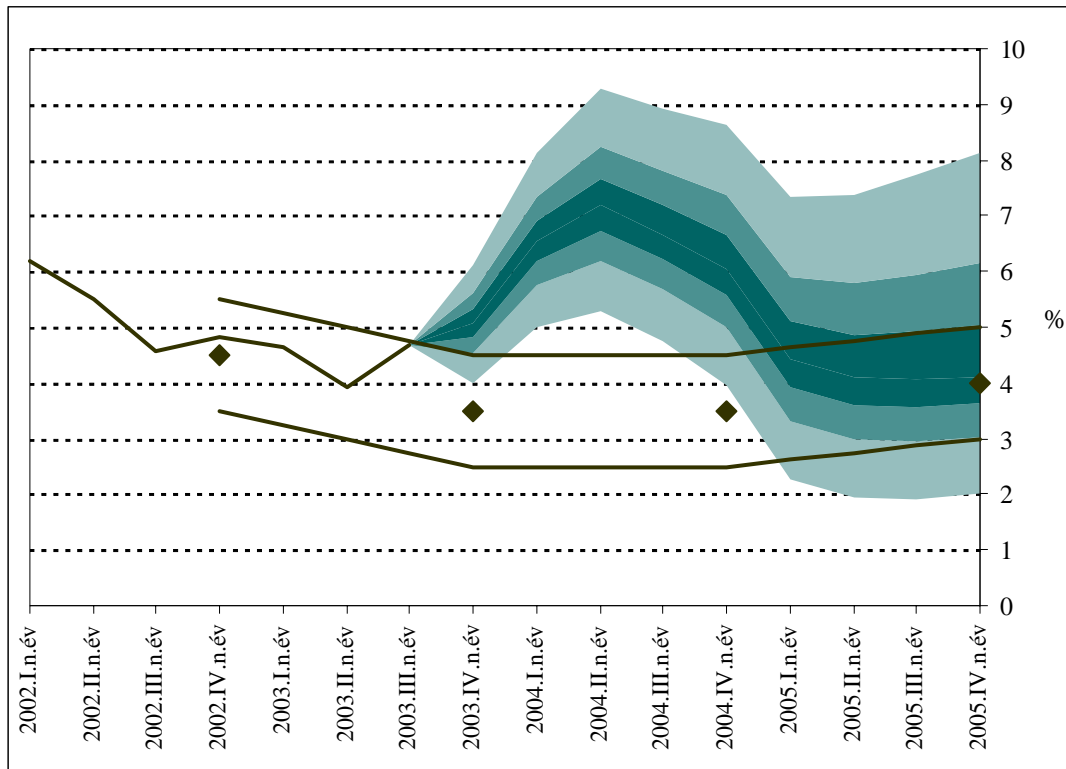
2003. november 17-én az MNB kiadta legújabb inflációs jelentését, amely már tartalmazza a 2005. év végére érvényes inflációs célt, illetve a jegybank legfrissebb makrogazdasági előrejelzéseit. A jegybank de jure nem változtatott 2004-es inflációs célkitűzésén (3,5 +/-1%), 2005-re pedig 4 +/-1%-os célt határozott meg. Az MNB 2003 decemberére 5,1%, 2004 végére 5,9%, 2005 végére pedig 4,0%-os inflációt jelez előre.

Háttér

Az MNB inflációs előrejelzésének „legezőábráján” jól látható, hogy a jegybank által várt infláció 2004 végéig

minimális valószínűséggel sem esik a 2003. decemberi valamint a 2004 év végi célok (3,5 +/-1% mindkét esetben) által kijelölt sávba, míg a 2005-ös alap-előrejelzés - amely egybeesik a 2005-re kijelölt cél 4%-os középértékével – jelentős, az infláció növekedésének irányába ható kockázati tényezőket tartalmaz. A 2005 végére kijelölt 4+/-1%-os cél esetében fontos még megemlíteni, hogy az a kormánnyal egyetértésben került meghatározásra, ami az inflációs célkövetést alkalmazó monetáris politika társadalmi legitimitásának növekedéséhez vezethet.

Grafikon 1.
Az inflációs előrejelzés legezőábrája

(forrás: MNB)

A legyezőábra szerint hivatalos módosítás se a 2003-as se a 2004-es inflációs cél esetében nem történt, azonban a Monetáris Tanács korábbi közleményei szerint 2003-ra nézve a jegybank „4,5%-nál alacsonyabb”, 2004-re vonatkozóan pedig „5,5%-nál alacsonyabb” év végi inflációs ráta elérésére törekszik.

Fentiek kézenfekvő interpretációja lehet, hogy a jegybank a nettó (az adópolitikai intézkedések árszintnövelő hatásától megtisztított) inflációra nézve tartja meg a legyezőábrán is feltüntetett eredeti célpályát, míg a 2004-es évre vonatkozó „5,5%-nál alacsonyabb” célkitűzés az adóemlések hatását is magában foglaló teljes inflációs mutatóra vonatkozik. Ha előbbiek valóban tükrözik az MNB szándékát, akkor a cseh gyakorlathoz hasonlóan Magyarországon is kettős inflációs célkitűzés fog érvényesülni. Ennek kapcsán fontos megemlíteni, hogy a teljes fogyasztói árindexre vonatkozó célkitűzés alkalmasabb az inflációs várakozások orientálására, mint a fiskális politika exogén hatásaitól megtisztított nettó infláció célzása, ugyanis a gazdasági szereplők ténylegesen az előbbi mutató változását érzékelik. Ebből a szempontból tehát helyénvaló, hogy a jegybank egyre inkább a 2004-es évi teljes inflációra vonatkozó célját hangsúlyozza. Sajnálatos módon azonban az MNB kommunikációja meglehetősen zavaros volt a szóban forgó cél(ok)ra vonatkozóan, így nem derült ki egyértelműen, hogy a nettó vagy a teljes infláció célsávon belül tartása élvez-e prioritást, illetve hogy a jegybank milyen indokok alapján döntött a módosítás mellett.

Hasonló esetek hiteles módon történő kezelésére a legtöbb inflációs

célkövetést alkalmazó jegybank számára a törvényi szabályozás ún. menekülési záradékot (*escape clause*) biztosít. Menekülési záradékok alkalmazására azon vis-maior esetekben kerülhet sor, amikor egy inflációs célkövetést alkalmazó jegybank a monetáris politika szempontjából exogénnek tekinthető, az inflációra nézve erőteljes hatású körülménnyel szembesül. Adott esetben az exogén körülmény megakadályozhatja, vagy csak rendkívül magas reálgazdasági áldozatok mellett teszi lehetővé az inflációs célok teljesülését. Ilyenkor a jegybanknak mérlegelnie kell, hogy a nagy valószínűséggel teljesíthetetlen inflációs célhoz történő ragaszkodás, vagy az inflációs cél módosítása vezet-e nagyobb mértékű hitelességvesztéshez.

Ahhoz azonban, hogy egy menekülési záradék alkalmazásával megváltoztatott inflációs cél hiteles maradhasson, azaz a piaci szereplők elhiggyék, hogy a célmódosítás egyszeri, kivételes esemény volt, a záradékban szigorúan és egyértelműen meg kell határozni azokat a potenciális vis-maior helyzeteket, amelyek bekövetkezte esetén lehetőség nyílik a célok módosítására. A célok módosítását szigorú eljárási rend szerint, az indokokat és a helyzet egyedi jellegét széleskörűen és közérthetően kommunikálva, a lehető legátláthatóbb módon kell végrehajtani. Habár a jelenleg hatályos magyar jegybanktörvény nem tartalmaz menekülési záradékot, a nemzetközi példák (pl. a Brazil Központi Bank 2002-ben történt célmódosítása) alapján az MNB által alkalmazott eljárásnál átláthatóbb (és hitelesebb) módszer is adódhatott volna a 2004-es adópolitikai változás kezelésére.

Kilátások

Az új, 2005-ös inflációs céllal kapcsolatban mindenképp pozitív fejleménynek számít, hogy a kormányzattal egyetértésben került meghatározásra. A régóta várt összhang azonban meglehetősen későn érkezett meg, és kérdéses, hogy a jelentős hitelességi deficittel bíró gazdaságpolitika mennyire lesz képes – a jegybank várakozásainak megfelelően – a jövő évi adóemelések inflációs várakozásokba tovaryűrűző hatását feltartóztatni. A kormányzattal közösen kitűzött cél - a nemzetközi gyakorlatnak megfelelően - a jegybank célfüggetlenségének feladása irányába

mutat, azonban a kormányzat beleegyezése nélkül nem módosítható árfolyam-ingadozási sáv továbbra is korlátozza a monetáris politika de facto eszközfüggetlenségét. Az inflációs várakozásokra valamint a gazdaságpolitika jövőbeli hitelességére nézve mindenképp előnyös lenne, ha a célfüggetlenség további csökkentésével párhuzamosan ténylegesen megvalósulna a jegybank eszközfüggetlensége. A de facto eszközfüggetlenséggel és a monetáris politika jövőbeni mozgásterének alakulásával kapcsolatban meghatározó tényező lesz az ERM-II csatlakozás időzítése, illetve az árfolyam-mechanizmus központi paritásának meghatározása.

III. A KÖZIGAZGATÁSI REFORM ÉS A KISTÉRSÉGI TÁRSULÁSOK

A kormány november 19-én tárgyalta a közigazgatási reformról, és döntött arról, hogy támogatja a reform kétharmados konszenzust igénylő útját, amelyben szükséges mind az alkotmány, mind az önkormányzati törvény módosítása. Ez azt jelenti, hogy a kormány a kötelező, minden települést átfedések nélkül tartalmazó kistérségi rendszer mellett teszi le a voksát. Ebben a rendszerben a jelenlegi elképzelések szerint komplex kistérségi társulások jönnének létre számos körzeti jellegű feladat ellátására, és a kistérségek szerepe a területfejlesztésben is megnövekedne, kistérségi területfejlesztési tanácsok jönnének létre. A kötelező társulás rendszerében lehetővé válna, hogy törvény rendeljen hatásköröket a társulásokhoz.

Háttér

A reform immár szinte kizárólag a kistérségi társulások kialakítását érinti, a választott, saját forrásokkal és számos hatáskörrel rendelkező régiók kialakítása, és ezzel párhuzamosan a teljes decentralizált államháztartási rendszeren belül a feladatok és a források elosztásának gyökeres átalakítása várhatóan elmarad. A reformokat régóta igénylő önkormányzati szektorban a feladatok és hatáskörök rendszerének újragondolása, és a finanszírozás új alapokra helyezése azonban szoros kapcsolatban áll a kistérségi szint szerepéről alkotott elképzelésekkel.

A közigazgatási reform szükségessége nem vitatott, az érvek közismertek. Mindemellett érdemes felidézni az önkormányzati rendszer működésének néhány tapasztalatát, amikor a

kötelezően vagy önkéntesen létrehozandó kistérségi társulásokról gondolkodunk.

Az önkormányzati törvény egy olyan decentralizált államháztartási rendszer kialakítását tűzte ki céljául, melyben az alsó szintek autonómiájának elérése volt a cél. A fiskális föderalizmus elmélete szerint a decentralizációnak számos hatékonysági előnye van, melyek megvalósulásának fő kulcsa az önkormányzatok önállósága: azonban a magyar rendszer működése erőteljesen korlátozza a helyi gazdálkodási szabadságot. A kétharmados többséggel módosítható önkormányzati törvény sok helyen keret-jellegű, és ez lehetővé teszi az önkormányzatok működési kereteinek feles törvényekben történő módosítását. Az éves költségvetési törvények évről évre módosították a forrásszabályozást. Az önkormányzati szektor számára biztosítandó támogatások alakulására eddig mindenfajta garancia hiányzott, így a költségvetési törvények szabadon tervezhették (alá) a szférára eső forrásokat. A normatíva-rendszer egyre bonyolultabbá vált, ahogy a központ szabályozni szerette volna az egyre szűkösebb források elosztását. Az ágazati törvények pedig az elmúlt több, mint egy évtizedben rendre újabb és újabb feladatokat rendeltek az önkormányzatokhoz. A kicsi átlagos önkormányzat-méret, valamint az öröklött lehetőségekből és a gazdaság területi szerkezetéből fakadó egyenlőtlenségek pedig fokozzák a fenti rendszerből fakadó gazdálkodási problémákat. A további problémákat, mint például a feladatmegosztás instabilitását és komplexitását, a középszint szerepének bizonytalanságát, a helyi adók rendszerének problémáit, az ÖNHIKI

támogatásra szoruló önkormányzatok nagy számát, és a mindezekből fakadó komoly közszolgáltatási és fejlesztési nehézségeket hosszasan sorolhatnánk. Részletesebben elemezni főleg az eddigi társulási szabályozást, eredményeit és a felvetett problémákat szeretném.

A társulások célja a különböző szolgáltatásokban a hatékonyabb szolgáltatási méret elérése, ami alapvető jelentőségű kérdés a forráshiánnyal küszködő elaprózott magyar rendszerben. Az optimális méret mindig egy adott szolgáltatás jellemzője, függ az ellátottak körétől, számától, és a szolgáltatási költségektől. Vannak olyan országok, ahol a társulást előírják a települések számára, máshol az önkéntesség meghatározó. Társulás létrehozható egy konkrét feladat ellátására (ilyenek a szakosodott körzetek), vagy feladatok csoportjára. A társulások intézményes formája is változatos lehet: a társulás rendelkezhet jogi személyiséggel, változatos lehet a képviselő és az érdekérvényesítés módja, és a finanszírozás. A társulások egyenlősítést valósítanak meg, ami szintén nem elhanyagolandó szempont a magyar környezetben.

Jelenleg Magyarországon a társulások létrehozása az önkormányzatok alkotmányos alapjoga. Részben a tanácsrendszer kényszertársulásainak rossz emléke miatt a magyar rendszer mindeddig az önkéntes társulások kialakítását támogatta, több jogilag szabályozott formában. A szabad társulás lehetőséget ad arra, hogy az önkormányzatok, mint a legfőbb információk birtokosai, megvalósítsák a hatékony szolgáltatási méretet az egyes feladatokban, bár a társulások létrehozásának tapasztalatai szerint ennek több korlátja is van. Viszont a kialakuló társulási struktúra összetett, nehezen áttekinthető, így a finan-

szírozás összetetté válik (és komplexebb feladat a társulási kedv pénzügyi ösztönzése, valamint az ösztönzés eredményeinek értékelése), nagyok a helyi és a központi adminisztrációs költségek.

Bizton állítható, hogy az önkéntes társulások eddigi mértéke nem elégséges a megfelelő feladatellátás szempontjából ma az önkormányzati rendszerben, további koncentrációra volna szükség. Az is igaz viszont, hogy számos eddig kialakult társulás megfelelően működik, él a törvényi szabályozás adta lehetőségekkel és az ezekből fakadó előnyökkel.

A törvényi szabályozás fontos elemei a társulási ösztönzők, melyek jogiak és pénzügyiek egyaránt lehetnek. Jelenleg a magyar szabályozás csak néhány pénzügyi ösztönzőt tartalmaz. Ilyen például a körjegyzőség kialakításának ösztönzése: az az 1000 fő alatti település, mely ebben nem vesz részt, bizonyos támogatásoktól esik. A céltámogatások rendszerében a közös beruházások tíz százalékkal magasabb támogatást kapnak. Az iskolafenntartó társulások normatív támogatása magasabb. 2000 fő alatt a települések nem kaphatnak központi támogatást szennyvízberuházásokhoz. Ugyancsak társuláshoz és népesség-számhoz kötött a hulladéklerakók támogatása. Korábban a támogatási rendszer tartalmazott ellenösztönzőket is, ilyen volt például a községi egyösszegű normatíva.

A jogi szabályozás 1996 után a társulási törvényben a társulások típusainak meghatározásával, a részvétel, az érdekérvényesítés részletesebb meghatározásával ösztönözte a társulásokat. Az ágazati törvények is meghatároztak társulásban ellátandó feladatokat. A finanszírozás is kulcskérdés a szabályozásban: ha nem megfelelően megoldott, oda vezethet,

hogy az ugyan társulásban finanszírozott intézmény székhely-önkormányzata forráshiányossá váljon, vagy ellenérdekelt legyen a társulás kialakításában. A törvényi szabályozás jelenleg nem ír elő részletesen módszereket a különböző társulási megoldások finanszírozására, így a megfelelő finanszírozás kialakítása a megegyező önkormányzatokon múlik.

A társulások kérdésének kapcsán nem gazdasági szempontok is felmerülnek. Az oktatás, a helyi iskola településfenntartó, népesség-megtartó erőnek számít – hiába az oktatás a legnagyobb teher a kis önkormányzatoknál, és hiába volna megoldható a diákok utaztatása, sok település nem társul erre a feladatra. A szociális ellátásban a helyi igények ismerete és az ellátás során a lakosokhoz való közelség igénye lehetnek a társulás gátjai.

Az elégtelentársulási kedv valószínűleg összességében a kevés és nem elég hatékony pénzügyi ösztönzőnek köszönhető, valamint annak, hogy a társulások megfelelő finanszírozásának kialakításában az önkormányzatoknak kevés a tapasztalatuk, és ehhez kevés szabályozási vagy oktatási támogatást kapnak.

A kötelezés aktusa valóban komoly egyszeri beavatkozás a helyi autonómiába, de olyan stabilabb gazdálkodási körülményeket teremthet, melyek növelhetik a helyi gazdálkodási autonómiát, így pedig hosszú távon jelentősen hozzájárulhatnak a helyi szabadsághoz, és elősegíthetik a helyi szabadság hatékonysági hasznainak érvényesülését. A feladatok és a finanszírozás kérdéseinek pontos tisztázásával ez a megoldás áttekinthető és megfelelő ellátást biztosító rendszert teremthetne. A kistérségi társulásokhoz rendelendő feladatok

köre nagy vonalakban tisztázott, és ha a javaslat megvalósul, részletesebben kidolgozható lenne. A jelenlegi javaslatban a finanszírozás rendszerében önkéntes önkormányzati hozzájárulások szerepelnek, ami kötelező társulás előírása esetén különös. Nem elég részletes a javaslatban a társulások döntéshozásának szabályozása, lehetséges, hogy az önkormányzatok számára kevés a javaslat alapján a garancia arra, hogy a létrejövő társulásokban érdekeiket megfelelően érvényesíthetik. A javaslat alapján az sem tisztázott, hogy a jelenleg működő társulások hogyan épülnének bele az új rendszerbe – az eddigi tapasztalatok és sikeres együttműködések rendkívül értékesek. A kötelező társulások rendszere képes lenne megoldani a korábbi magyar tapasztalatok felvetette problémákat, és ráépülhetne később a középszint reformja, a megyék és a régiók viszonyainak tisztázása. Ebből a szempontból persze a legszerencsésebb az egyszerre történő változás volna.

Amennyiben a politikai viták után az önkéntes társulások további ösztönzése valósul meg, a legfontosabb feladat a támogatások rendszerének átalakítása, és a társulásokhoz való önkormányzati hozzájárulások részletesebb szabályozása. A pénzügyi ösztönzők kialakítása és a 2004-es költségvetés kapcsán a támogatási rendszerbe az ígért garanciák beépítése egyszerre megvalósíthatóak. Ám ha az önkéntes társulások rendszere továbbra sem oldja meg a jelenlegi problémákat – mindegyiket eleve nem is oldhatja meg, lásd helyi adók rendszere, középszint helyzete – lehetséges, hogy később további változtatások válnak szükségessé az önkormányzati rendszerben.

IV. A SZEPTEMBERI KÜLKERESKEDELMI MÉRLEG ALAKULÁSA AZ EURÓPAI UNIÓBAN

A hét közepén tette közzé az Eurostat az előzetes szeptemberi külkereskedelmi mérleg adatokat az Európai Unió, illetve az eurózóna tagországaira vonatkozóan. Eszerint az egységes valutát használó tagországok külkereskedelmi mérlege 8.5 milliárd eurós többletet mutatott, míg az EU összesített mérlege 0.5 milliárd euró deficitet halmozott fel az év kilencedik hónapjában az előzetes adatok szerint.

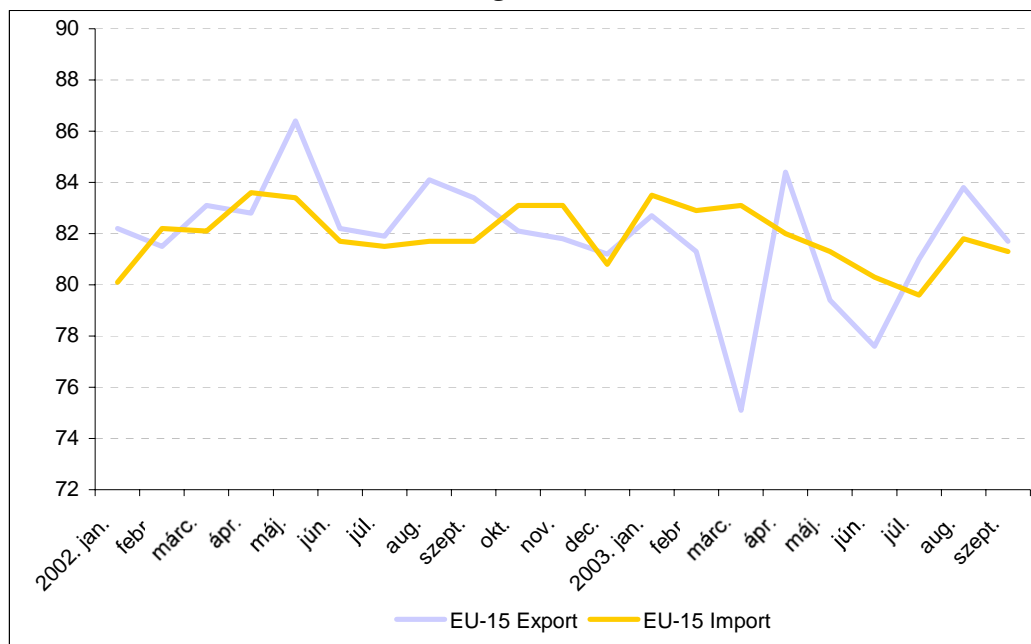
A szeptemberi adatok az egy hónappal korábbiakhoz képest kedvezőbbnek

tűnnek, de nem szabad elfelejteni, hogy ez csupán a szezonális hatások eredője. Augusztusban ugyanis általában alacsonyabb volumenű a külkereskedelem, mint az azt követő hónapokban.

Érdekesség, hogy a fejlett országokkal folytatott külkereskedelem részaránya egyre csökken, köszönhetően a lassú világgazdasági konjunktúrának, miatt a kevésbé fejlett országok részesedése egyre inkább nő az EU külkereskedelmében.

Grafikon 2.

Az Európai Unió árukereskedelmi mutatóinak alakulása
(szezonálisan kiigazított, milliárd euró)

Az előzetes adatok szerint az eurózóna 12 tagországának exportja összesen 90.1 milliárd euró volt, míg az import csupán 81.6 milliárd eurót tett ki. Az EU egészét vizsgálva nem ilyen kedvező a kép, az export 82.9 milliárd euró, az import pedig 83.4

milliárd euró volt (az eurózóna értékei azért lehetnek magasabbak, mint az EU összes, mert az eurózónán kívül eső EU-tagokba irányuló export, illetve az onnan származó import is beszámít az eurózóna külkereskedelmi mutatóiba). Ezek az értékek

gyakorlatilag megegyeznek a tavaly szeptemberi adatokkal, kivételt csak az EU15 importadata képezi, amely kis mértékben nőtt az elmúlt év hasonló időszakához képest (+3%). Az év elejétől számított értékek alapján azonban az látszik, hogy a teljes EU-külkereskedelem volumene visszaesett az elmúlt évhez képest, az export 3%-kal, az import 1%-kal szűkült az év első kilenc hónapja során.

Az augusztusig tartó időszakban főképp a gépek, gépi berendezések és a járművek exportja csökkent (-4.2%), de a vegyipari termékek kivitele is visszaesett (-1,4%). Ennek köszönhető, hogy a feldolgozott termékek hagyományosan jelentős többlete a külkereskedelmi mérlegben lényegesen csökkent, az első nyolc hónap során közel 9 milliárd euróval. Az import oldal legtöbb tétele szintén csökkent, kivéve az energiahordozók importját, amely az olaj világpiaci árának növekedése miatt 7%-kal magasabb a tavaly év elejétől augusztusig tartó időszakhoz képest. Az energiamérleg növekvő deficitje és a feldolgozott termékek mérlegének csökkenő többlete miatt az EU az év első nyolc hónapjában deficitese külkereskedelmi mérleggel rendelkezik a tavaly ilyenkor mért többlettel szemben (-11.9 milliárd eurós külkereskedelmi hiány a tavalyi 3.1 milliárd eurós többletével képest).

A külkereskedelmi partnerek között változatlanul az Egyesült Államok a legfontosabb, azonban a tavalyi évhez képest lényegesen csökkent az export és az import értéke (-11%, illetve -16%). Ugyanakkor Kína továbbra is elképesztő dinamizmussal tudja bővíteni külkereskedelmének volumenét az EU-val. Ami azonban figyelemre méltó folyamat, az az, hogy az EU még a kínai exportdinamikát is képes volt felülmúlni, és közel 20%-

kal nőtt az EU-tagok kivitele Kínába. Bár ez nem jelenti azt, hogy a mérleg kedvezőbbé vált Kínával, ugyanakkor nem romlott lényegesen, mindössze 3 milliárd euróval az év első nyolc hónapjában.

A csatlakozó országok és az EU kereskedelmi relációját megvizsgálva azt kapjuk, hogy a legtöbb csatlakozó ország – Litvánia, Magyarország, Málta és Szlovénia kivételével – dinamikusabban tudta növelni kivitelét az EU országaiba, mint ahogy az EU export piacot talált a csatlakozó országokban. Sőt, 2003-ra már három olyan közép- és kelet-európai ország van, amelynek pozitív a kereskedelmi szaldója az EU-országokkal. Míg a '90-es évek végén még csak Magyarország dicsekedhetett evvel a kitűnő pozícióval, addig az új évezredben már Csehország és Szlovákia is elmondhatja ugyanezt magáról. Evvel párhuzamosan a tíz országból hét javított – vagy nem „rontott” - a külkereskedelmi pozícióján az elmúlt év hasonló időszakához képest (a kivételek ismét Litvánia, Magyarország és Szlovénia).

Az egyes tagországok külkereskedelmét vizsgálva megállapítható, hogy szeptemberig a legmagasabb többlettel a német gazdaság rendelkezik (+83.7 milliárd euró), amely az egy évvel korábbihoz képest, ami 3.2%-kal kisebb, mint az egy évvel korábbi adat. Ez jól tükrözi a német gazdaság elmúlt időszakban tapasztalható recesszióját. A legnagyobb hiányt Nagy-Britannia produkálta, összesen 46.5 milliárd eurónyi deficitet halmozott fel az év első nyolc hónapjában (ez 4.3%-kal magasabb az egy évvel korábbinál). A legtöbb tagország külkereskedelmi egyenlege romlott az előző év azonos időszakához képest, a kivételt Belgium, Dánia, Hollandia, Luxemburg és Portugália képezik.

Következtetések és rövidtávú kilátások

A szeptemberi külkereskedelmi mérlegadat nem mutatja, hogy az Európai Unió gazdasága kilábalna a recesszióból. A tavalyi adatokhoz viszonyítva, illetve a szezonálisan kiigazított értékeket megvizsgálva az látszik, hogy az export és az import továbbra is visszaesést mutat. A német gazdaság visszaesése, valamint a kedvezőtlen világgazdasági folyamatok miatt az EU-országok exportja ez idáig – szeptemberig - nem kezdett el dinamikusan növekedni.

A kereskedelmi partnerek között egyre nagyobb szerep jut Kínának és a csatlakozó országoknak. Ez utóbbi

gazdaságok legtöbbje folyamatosan javít az Európai Unió országaival folytatott kereskedelmi mérlegén, s közülük immár egyre több ország rendelkezik aktív külkereskedelmi mérleggel az EU-val szemben.

Az év hátralévő részében az EU külkereskedelme lendületet kaphat, amennyiben a világgazdasági körülmények tartósan javulni kezdenek. Ez utóbbi serkentő hatása ismét beindíthatná az exportot, ami egyrészt lendületet adna a recesszióból kilábalni igyekvő európai gazdaságoknak, másrészt kedvezőbbé tenné év végére a külkereskedelem mutatóit. Az mindenestre megállapítható, hogy az EU gazdasága már túljutott a mélypontra, ezt a külkereskedelmi mérleg adatai is alátámasztják.